

prof. dr hab. architekt Sławomir Gzell
02-797 Warszawa, ul. Nowoursynowska 109
s.gzell@wp.pl

**Recenzja osiągnięcia naukowego
oraz ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i zawodowego
p. dr inż. arch. Bogusława Wórzeczki
przygotowana w ramach przewodu habilitacyjnego**

1. Recenzja została wykonana na zlecenie Pana Profesora Andrzeja Ozyhara, Prorektora Politechniki Wrocławskiej ds. Nauki, z dnia 16 marca 2023r., realizującego uchwałę Rady Dyscypliny Naukowej Architektura i Urbanistyka nr 603/25/RDND01/2021-2024 z dnia 16 marca 2023r. o powołaniu komisji habilitacyjnej w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Panu doktorowi inżynierowi architektowi Bogusławowi Wórzeczce.
2. Recenzja i oceny zostały wykonane w oparciu o materiały dostarczone przez Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej, a przygotowane przez Kandydata, p. dr inż. arch. Bogusława Wórzeczkę. Jest to Wniosek o wszczęcie przewodu habilitacyjnego (z odrębnym tłumaczeniem dokumentu na język angielski) i załączniki: 1. Odpis dokumentu potwierdzającego uzyskanie stopnia doktora - oryginał, 2. Autoreferat, 3. Wykaz osiągnięć naukowych / artystycznych w dyscyplinie architektura i urbanistyka, 4. Dane wnioskodawcy, 5. Wykaz dorobku naukowego w DONA, oświadczenia współautorów i zaświadczenia, 6. Kopie publikacji stanowiących osiągnięcie naukowe oraz osiągnięcie twórcze, 7. Kopie wybranych prac naukowych i twórczych prac zawodowych nie wchodzących w skład osiągnięcia habilitacyjnego wnioskodawcy, 8. Wybrane dyplomu, nagrody i wyróżnienia. Do wniosku załączony jest pendrive z ww. dokumentami. Dla wyjaśnienia dodać trzeba zasadnicze znaczenie dla oceny ma rozdział 4 Załącznika 2 Autoreferat, w którym Kandydat omawia osiągnięcia naukowe stanowiące podstawę postępowania habilitacyjnego. Rozdział ten zajmuje 37 stron z 84 stron całego Autoreferatu.

3. Ogólna informacja o Kandydatce.

Kandydat urodził się w 1953r.

W 1977r. Habilitant ukończył Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej, otrzymując dyplom magistra inżyniera architekta. Promotor pracy: dr inż. arch. Zygmunt Wręczycki, tytuł pracy: „Instytut Techniki Budowlanej w Warszawie”.

W roku 1986, na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej uzyskał stopień doktora nauk technicznych za pracę pt. „Wpływ czynników klimatycznych na kształtowanie architektury hal przemysłowych”, wykonaną pod kierunkiem prof. dr inż. arch. Stanisława Sołowija”. Recenzentami byli prof. arch. Bolesław Szmidt i doc. dr arch. Tadeusz Maszkiewicz.

Od 1977r. pracuje na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej, obecnie, od lutego 2022 w Katedrze Projektowania Architektoniczno - Konstrukcyjnego. W międzyczasie przez rok był stypendystą Uniwersytetu w Kairze, przez trzy lata wykładowcą na uniwersytecie w Benghazi, Libia. Prowadzi działalność projektową, obecnie we własnej pracowni Manufaktura Nr 1 Bogusław Wowrzcza, osiągającej znaczące sukcesy projektowe i realizacyjne, co pozwala na łączenie pracy dydaktyka z twórczością architektoniczną, mające w naszym zawodzie istotne znaczenie.

4. Recenzja osiągnięcia naukowego.

P. dr inż. arch. Bogusław Wowrzcza przedstawił jako osiągnięcie naukowe bardzo obszerny materiał. Jest to 21 powiązanych tematycznie publikacji, którym Kandydat nadał wspólny tytuł „Miasto w okresie transformacji - w kierunku miasta ekologicznego (wybrane zagadnienia)”. Jest to tytuł przyjęty przez Kandydata na potrzeby zgłoszenia wniosku o nadanie stopnia naukowego, ale faktycznie jest to raczej nazwa nadana zbiorowi tekstów o zbliżonej tematyce. Czy zbiór ten to cykl - zapytałby purysta „słownikowy”? Wg. Słownika języka polskiego (PWN, 1978) cykl to szereg zjawisk, czynności, które pozostając ze sobą w związku, stanowią całość jednorazową (np. cykl wykładów), albo szereg czynności, procesów, zjawisk tworzących zamkniętą całość, które przypadają na pewien odcinek czasu, przy czym całość ta jest skomponowana według określonego planu. Można jeszcze dodać, że wspomniana kompozycja zapewnia wiedzę o cyklicznym pojawianiu się kolejnych elementów z jakich zbudowana ma być całość, na które mielibyśmy prawo oczekiwać i wiedzielibyśmy gdzie je znaleźć. Dla przykładu przypominam tu cykl tekstów prof. Jacka Dominiczaka drukowanych miesiąc po

miesiącu w piśmie „Architektura”, pod sformułowaniem na początku i powtarzanym nadtytułem „Miasto dialogiczne”. Inny przykład to cykl tekstów Bohdana Paczowskiego, publikowanych w piśmie „Res Publica Nowa”, nazywanych „Więcej wiedzieć, żeby więcej widzieć”. Jeszcze inny przykład, to zbiorowe autorstwo publikowanego ćwierć wieku cyklu „Definiowanie przestrzeni architektonicznej”, gdzie autorami są uczestnicy corocznej konferencji na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej, corocznie dostarczający czytelnikom i słuchaczom teksty dotyczące tegoż definiowania; takich konferencji jest zresztą w Polsce więcej i nie tylko u nas.

Przypominając te powtarzające się cyklicznie wydarzenia pamiętać jednak trzeba, że są one związane z opisywaniem ustalonej i znanej autorom wcześniej rzeczywistości. Przypadek p. dr Wórzeczki (i plejady innych osób, których twórczość recenzowałem) jest jednak inny. Teksty przedstawione jako osiągnięcie naukowe tylko w pewnym stopniu odnoszą się do zastanej rzeczywistości, w znacznie większym stopniu są wynikiem jej autorskiego kreowania. P. dr B. Wórzeczka jest bowiem twórczym architektem, który w umiejętny sposób przekłada wyniki twórczości na język nauki. Dla przypomnienia: przedstawiony w dokumentacji Zakład Termicznego Przetwarzania Odpadów (realizacja 2015) jest wybitnym dziełem architektonicznym, do którego stworzenia niezbędne były wcześniejsze studia innych przypadków, a które po realizacji stało się zaczynem do dalej idących dywagacji naukowych. Nie mogło więc być mowy o zakomponowaniu (że użyję tego słownikowego określenia) całości cyklu tekstów, ani o określeniu punktów granicznych w czasie. Zwracam uwagę, że daty tekstów wskazują na ich późniejsze powstanie niż wspomniany Zakład TPO. Dziś widać, że to właśnie zaprojektowanie i realizacja Zakładu, pozwoliła na znaczne poszerzenie pola badań i sformułowanie założeń miasta ekologicznego. W perspektywie byłoby to miasto bezodpadowe, w którego zaistnienie p. dr Wórzeczka zdaje się nie wątpić. Jak dowiadujemy się z przedstawionych materiałów, przygotowuje na ten temat książkę.

Tak więc Kandydat dowodzi, że transformacja współczesnego miasta ma doprowadzić nas do celu, jakim jest zmiana w miasto ekologiczne. Tematyka ta jest ujęta w trzy grupy zagadnień. Po pierwsze, w okresie transformacji następuje rewitalizacja i adaptacja istniejącej zabudowy, przy zachowaniu tego, co nazywamy dziedzictwem kulturowym, dającym mieszkańcom poczucie tożsamości miejsca. Po drugie, z czasem pojawia się samowystarczalność w zakresie produkcji żywności z czym łączy się skrócenie łańcuchów dostaw. Po trzecie, przechodzi się do zasady zamkniętego obiegu produktów, recyklingu i odzysku zasobów, w tym odzysku

energii, a niejako przy okazji kształtuje się nowy miejski krajobraz. Kandydata słusznie zauważa, że jest to spojrzenie na problem z punktu widzenia gospodarki recykulacyjnej. To prawda, ale w mieście nie wszystko co istnieje może czy powinno podlegać recykulacji, a w każdym razie nie od razu. Jest to proces rozłożony na lata i mający charakter ciągły. Poszczególne elementy miejskiej struktury wchodzą w obieg zainteresowania recykulatorów kolejno, w różnych okrasach i intensywność działań nie musi być identyczna. Znowu dla przykładu: dokonana kilkanaście lat temu analiza miejskiej przestrzeni Brukseli pod nazwą „Brussels Capital of Europe” (Berlage Institute Research Report) nie zmierza do zamiany wszystkich zgrupowań miejsc pracy w przemyśle (w tym cementowni) w parki rozrywki czy obiekty kultury. Miasto musi z czegoś żyć, biura instytucji unijnych z natury rzeczy nie dają pracy wszystkim, stąd zamiast zmian wzorowanych na Emscher Park, utrzymuje się w mieście rozmaite rodzaje przemysłu, wyposażając go w urządzenia kasujące uciążliwości. W obronionej w ubiegłym roku pracy doktorskiej, p. dr. arch. Ewelina Siostrzewitowska pt. „Problem industrializacji miast w kontekście założeń urbanistyki współczesnej”, odpowiada na pytanie czy w dzisiejszych miastach możliwe jest lokowanie funkcji związanych z produkcją i rzemiosłem – oczywiście poza najbardziej uciążliwymi zakładami produkcyjnymi. Ta potrzeba reindustrializacji miast jako problem urbanistyczno – ekonomiczny, zajmuje dziś jedno z ważniejszych miejsc w dyskusji i sposobach rozwoju miast. Powraca tu idea mixed city i problem wyludniania się miast. Dotyczy też problemów kompozycyjnych, dlatego jako jedno z pytań badawczych dotyczyło możliwości współistnienia terenów przemysłowych w tkance miasta bez uszczerbku dla jego estetyki, kompozycji przestrzennej i jakości życia w mieście. Przytaczam tę pracę jako przykład odmiennego patrzenia na przyszłość miasta niż proponowany przez p. dr. Wórzeczkę. Najprawdopodobniej skończy się na pogodzeniu obu kierunków. Warto tu, ku przestrodze przypomnieć los miast „pasa rdzy” w USA, z których z wąsko rozumianych powodów ekonomicznych przeniesiono do Indii produkcję stali a do Meksyku produkcję podzespołów samochodowych, inwestowano też w kopalnie węgla w Argentynie i Indonezji. Wpędziło to w kłopoty wiele miast w Pensylwanii, a w Michigan zwłaszcza Detroit. Na przykładzie tego miasta widać wyraźnie, że „miejska farmerka” nie jest wyborem z miłości do ekologii ale koniecznością. Tutaj mogę polecić mało naukowe ale pasjonujące książki Charliego Leduffa „Detroit. Sekcja zwłok Ameryki”, 2015, i „Shitshow!. Ameryka się sypie a oglądalność rośnie”, 2019, obie wydawnictwo czarne.

Jak wspomniano wyżej, teksty jakie p. dr. Wórzeczka przedstawił wspólnie jako osiągnięcie naukowe, połączone są w trzy grupy, a razem w zapowiadaną tytułem całość. Kandydat

przedstawia je bardzo starannie w syntetyzujących skrótach w rozdziale 4.3. Wniosku o wszczęcie przewodu (są też do przeczytania w całości w oddzielnym Załączniku), dobrze je podsumowując. Również każdy z trzech rozdziałów jest syntetycznie podsumowany.

W tej części pracy mamy też szereg definicji, pozwalającymi lepiej zrozumieć naukowy tok wypowiedzi. W końcu mamy stwierdzenie, że miasto postindustrialne jest formą przejściową nadchodzącego miasta ekologicznego, w którym podstawowe znaczenie będzie miała gospodarka o obiegu zamkniętym, z recyrkulacją zasobów i autonomii w zakresie potrzeb żywnościowych. Jak rozumiem jest to pewien model miasta, ku któremu mamy szansę zmierzać. Mimo zgody co do poprawności rozumowania i staranności w przygotowaniu argumentów za możliwą aplikacją teoretycznych rozważań, recenzent uważa, że warto, jak zwykle gdy piszemy o mieście, zauważyć iż wypracowany model może nie być jedynym możliwym modelem. Bo jaką odpowiedź dostaniemy na pytanie, czy autonomia żywieniowa miasta oznacza ostateczny upadek wsi, czyli odwiecznego miejsca produkcji żywności i będzie ona tylko miejscem rozkosznych rozrywek a la Maria Antonina? Chyba nie, nawet wtedy gdy np. unijne dopłaty do nieuprawianych hektarów osiągną zawrotne wysokości.

Dyskusja, jaką recenzent w tej części opinii prowadzi z Kandydatem do stopnia doktora habilitowanego nie oznacza kwestionowania też osiągnięcia naukowego. Właśnie przez fakt, że dr Wórzeczka dostarczył materiału do dyskusji, jego praca zyskuje na wartości. Pokazuje, że Kandydat ma sprecyzowane poglądy na problem miasta przyszłości, jasno je wyklada i jest gotów do ich obrony. Dzięki temu tezy jego pracy wnoszą istotny i ważny wkład do nauki polskiej, w szczególności do dyscypliny architektura i urbanistyka. Wkład ten jest tym bardziej istotny, że mamy tu tak poszukiwany w naszej dyscyplinie nierozzerwalny związek pomiędzy teorią i praktycznym jej stosowaniem. Wartość pracy jest większa, że praca jest skonstruowana z wielką precyzją, z jasno przedstawionym celem i napisana jest językiem dostępnym każdemu, bez nieprzyjemnych naleciałości niby naukowego żargonu. Z pewnością osiągnięcie naukowe pokazuje, że p. dr B. Wórzeczka może otrzymać stopień doktora habilitowanego.

5. Ocena istotnej działalności naukowej.

W dorobku naukowym Habilitanta znajdują się 83 prace z afiliacją Politechniki Wrocławskiej. Jest to 47 publikacji, w tym 6 rozdziałów w monografiach, 11 rozdziałów w książkach, 25 artykułów i referatów konferencyjnych, ale także hasła do leksykonu, opisy prac

konkursowych, a także raporty z badań statutowych (28) i inne. Myślę, że gdybyśmy pozostali przy monografiach, książkach i artykułach to i tak jest ich 42, wszystkie po uzyskaniu stopnia doktora. Oznacza to ok. 1,5 średnio rocznie, co samo w sobie jest wynikiem dobrym, zwłaszcza że kilkanaście było publikowanych w obcych językach. Publikacje były indeksowane w bazie Scopus mając 100 i 70 punktów. Wg informacji biblioteki Politechniki Wrocławskiej indeks Hirsha wynosi 4. Cytowania w Google Scholar - 30, w bazie Web of Sciences - 4. Łączna liczba punktów według MNiSW - 236

O wiele istotniejsza od danych liczbowych jest informacja o kierowaniu przez p. dr Wowrzeczkę pracami zespołów badawczych realizujących projekty finansowane z funduszy MNiSW. Istotny jest udział w międzynarodowym projekcie Leonardo da Vinci 2012 „Architectural Vocational Learning Network”, który wzmacniał związki między różnymi poziomami kształcenia (szkolenia, praktyki, staże zawodowe w zakresie urbanistyki, planowania miast, architektury i dziedzin pokrewnych).

Habilitant wygłaszał także referaty na konferencjach naukowych (10) polskich i międzynarodowych.

Tematyka prac naukowo – badawczych p. dr Wowrzeczki dotyczy tych zagadnień, które znalazły się w recenzowanym osiągnięciu naukowym (patrz punkt 4 recenzji). Są to prace związane z architekturą przemysłową, w tym m. in. z parkami technologicznymi (parki technologiczne w Polsce, w Wielkiej Brytanii, geneza powstania i rozwój). Efektem było opracowanie modeli parków dla różnych krajów europejskich i wyodrębnienia trzech typów parków: miejski, podmiejski i autonomiczny. Ważnym elementem prac naukowych Kandydata są opracowania dotyczące adaptacji obiektów poprzemysłowych, też trzeba przypomnieć badania dotyczące architektury szkół wyższych.

Działalność naukowa p. dr B. Wowrzeczki jest ściśle związana z twórczością architektoniczną. Dorobek przedstawiony w dokumentacji obejmuje 30 wybranych realizacji architektonicznych (użyteczność publiczna, architektura przemysłowa, konserwacja obiektów zabytkowych) oraz prace wysłane na konkursy architektoniczne (też 30). Bezsprzecznie za najbardziej istotne trzeba wymienić Zakład Termicznego Przetwarzania Odpadów w Krakowie (konkurs międzynarodowy), rozbudowa Opery Wrocławskiej (konkurs międzynarodowy), kompleksy dydaktyczne Politechniki Wrocławskiej. W konkursach architektonicznych - 3 razy I nagroda (w tym wspomniane wyżej dwa konkursy międzynarodowe), 4 razy II nagroda, raz III nagroda i 5 wyróżnień. Tak bogata twórczość architektoniczna bardzo dobrze, powiedziałbym że i naturalnie łączy się z twórczością naukową, nawzajem się wzbogacając.

6. Działalność dydaktyczna i organizacyjna

P. dr Bogusław Wowrzeczka jest absolwentem studium podyplomowego Pedagogiki Szkoły Wyższej. Na wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej prowadził zajęcia z projektowania architektonicznego na różnych poziomach. Z czasem doszły zajęcia z przedmiotu Architektura i Ochrona Zabytków, a także specjalistycznie zajęcia z projektowania zakładów przemysłowych i miejsc pracy oraz projektowania obiektów użyteczności publicznej. Po wprowadzeniu studiów dwustopniowych zajęcia dydaktyczne obejmowały zagadnienia bardzo specjalistyczne: przemysłowe zakłady uniwersalne, zintegrowane miejsca pracy i zamieszkiwania, fabryka przyszłości, miejsca pracy w środowisku kulturowym, rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych, także w języku angielskim, oraz prace dyplomowe. Interesująco brzmią nazwy zajęć na studiach doktoranckich: związki architektury i sztuki oraz projektowanie oparte na procedurach badawczych. Wymienione przedmioty otrzymywały karty przedmiotów, oprócz samego projektowania odbywały się wykłady i seminaria.

Kandydat jest promotorem przeszło 200 projektów dyplomowych (120 magisterskich). Jest promotorem pomocniczym prac doktorskich. Organizował wielokrotnie studenckie warsztaty projektowe.

W czasie pracy na uczelni zagranicą w Benghazi opracował program studiów dwustopniowych dla kierunku Architektura i Urbanistyka i był promotorem prac dyplomowych.

Jeśli chodzi o działalność organizacyjną, to w pierwszym rzędzie trzeba przypomnieć, że Kandydat w latach 1999 - 2005 i 2008 - 2016 pełnił funkcję prodziekana ds. dydaktyki na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej. W tym czasie wdrażał system studiów dwustopniowych, a także pracował nad uzyskaniem przez Wydział akredytacji europejskiej dla kierunku Architektura i Urbanistyka. W latach 2005 - 2008 był zastępcą dyrektora Instytutu Architektury i Urbanistyki WA PWr, a w latach 2014 - 2020 zastępcą kierownika Katedry Architektury i sztuk Wizualnych. Pełnił też na Wydziale Architektury szereg innych funkcji.

Poza Politechniką był członkiem zarządu SARP oddział Wrocław oraz przez trzy kadencje członkiem Rady Dolnośląskiej Izby Architektów. Ma złotą odznakę SARP, Honorowa Odznakę Izby Architektów RP I stopnia. Otrzymał Medal Komisji Edukacji narodowej w 2022r. Za swoją pracę dla Politechniki otrzymał 14 razy nagrody Rektora i 6 razy nagrodę Dziekana WA.

7. Podsumowanie.

Reasumując stwierdzam, że osiągnięcie naukowe, 21 powiązanych tematycznie publikacji, którym Kandydat nadał wspólny tytuł „Miasto w okresie transformacji - w kierunku miasta ekologicznego (wybrane zagadnienia)”, może być przyjęte jako rozprawa habilitacyjna. Ma cechy oczekiwane od takich opracowań. Wnosi oryginalne wartości do nauki, przedstawia logicznie powód powstania i zawiera podsumowania mające uzasadnienie.

Co do innych istotnych osiągnięć naukowych, opisywanych po otrzymaniu stopnia doktora nauk technicznych, to są one, oceniane w kategoriach ilościowych wystarczające, a analizowane w kategoriach naukowych są znaczne i znaczące. Podkreślić trzeba istotne zaangażowanie w ważnych dla nauki a niezbyt często spotykanych kierunkach badań naukowych i kierunkach projektowania, jest to rzecz istotna dla kandydatów do stopnia doktora habilitowanego.

W związku z tym, że dorobek naukowo – badawczy oraz dorobek na innych polach można ocenić jako więcej niż wystarczający do tego, aby Kandydat mógł otrzymać stopień doktora habilitowanego nauk technicznych, wnoszę aby Komisja Habilitacyjna w sprawie p. dr inż. arch. Bogusława Wowrzeczki przyjęła uchwałę, proponującą Radzie Dyscypliny Naukowej Architektura i Urbanistyka podjęcie uchwały o nadaniu Mu stopnia doktora habilitowanego nauk technicznych.

Sławomir Gzell

Warszawa, 27 maja 2023r.